

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง โดยมีรายละเอียดวิธีการดำเนินวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร เป็นผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่ได้จากการสำรวจ ภาวะสุขภาพผู้สูงอายุในอำเภอบ้านบึง พ.ศ. 2547 พบว่าในอำเภอบ้านบึง มีผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 1,428 ราย (โรงพยาบาลบ้านบึง, 2548)

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน หัวใจและหลอดเลือดที่อยู่ในอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี จำนวนรวม 316 คน จำนวนดังกล่าวได้จากการเปิดตารางสำเร็จรูป ยามานะ (Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (บุญใจ ศรีสถิตยันทรากร, 2544, หน้า 432) การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาสุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง โดยกลุ่มตัวอย่างมีคุณลักษณะดังนี้

1. ได้รับการวินิจฉัยว่าป่วยเป็นโรคเรื้อรังโรคใด โรคหนึ่งหรือหลายโรคมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือน ขณะเก็บข้อมูลยังได้รับการรักษาด้วยโรคนั้นอยู่

2. มีอายุ 60 ปีขึ้นไป

3. มีสติสัมปชัญญะดี ไม่มีอาการเสื่อมทางสมองหรือความจำเสื่อม

4. สื่อสารและเข้าใจภาษาไทยได้ดีหรือมีญาติมิตรที่ถ่ายทอดข้อความได้

5. ยินดีให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์

ผู้ที่ไม่มีคุณสมบัติดังนี้ ตัดออก แล้วทำการสุ่มเพิ่มจนครบตามจำนวนที่ต้องการ การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาสุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) มีการดำเนินการ 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สุ่มเลือกตำบล จากอำเภอบ้านบึง นำมาสุ่มเลือกตำบลโดยจับฉลากมา 1 ตำบล จากทั้งหมด 8 ตำบล ได้ตำบลบ้านบึง

ขั้นตอนที่ 2 เลือกผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ใน 37 ชุมชน และ 5 หมู่บ้านของตำบลบ้านบึง จากระายชื่อผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังในศูนย์สุขภาพชุมชนตำบลบ้านบึง โดยการสุ่มอย่างง่ายใช้วิธีการจับฉลากให้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 316 ราย ตามที่กำหนดไว้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองเป็นบางส่วน จากการทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาปรับปรุงจากผู้อื่น แบ่งเป็น 4 ส่วนได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับ อายุ เพศ ระดับการศึกษา รายได้ สถานภาพสมรส แบบสัมภาษณ์ส่วนนี้ มีลักษณะเป็นการเติมข้อความลงในช่องว่างและเป็นข้อให้เลือกตอบตามความเป็นจริง เป็นแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเองจำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบประเมินภาวะสุขภาพทางกาย เป็นแบบประเมินจำนวน โรคเรื้อรัง และแบบตรวจร่างกายโดยการ สัมภาษณ์ การสังเกต หรือการตรวจสอบที่ผู้วิจัยนำมาจาก จุฬารัตน์ เทพพรบริสุทธ์ (2546) ได้จัดสร้างนำไปใช้ในกลุ่ม วิทยาลัยใน โรงเรียนอุตสาหกรรม จังหวัดชลบุรี ไม่ได้แสดงค่าคุณภาพเครื่องมือไว้ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไข โดยเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการดูแลตนเองให้สอดคล้องกับผู้สูงอายุ

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแบบตรวจร่างกายมาใช้กับผู้สูงอายุ ตำบลบ้านบึง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการตรวจร่างกายและการสัมภาษณ์

การพิจารณาความหมายและการให้คะแนนภาวะสุขภาพมีดังนี้

1. มีโรคเรื้อรังที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์หรือพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลและศูนย์สุขภาพชุมชน ให้โรคละ 1 คะแนน
2. มีอาการหรืออาการแสดงที่บ่งบอกถึงความผิดปกติ ที่ได้จากการประเมินร่างกายของผู้วิจัยขณะเก็บข้อมูล ในระบบทางเดินอาหาร ระบบทางเดินหายใจ ระบบกล้ามเนื้อและข้อต่อ ระบบผิวหนัง ระบบไหลเวียนโลหิต ให้คะแนนอาการละ 1 คะแนน
3. มีอาการหรือความเจ็บป่วย ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมาที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์หรือพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลและศูนย์สุขภาพชุมชน ให้อาการและหรือความเจ็บป่วยละ 1 คะแนน นำผลรวมของภาวะสุขภาพมาแบ่งกลุ่มโดยใช้คะแนนค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแบ่งเป็น 4 กลุ่ม

ป่วยน้อยที่สุด	$< M-1SD$	< 9.60
ป่วยน้อย	$M-1SD$ ถึง $< M$	9.60-12.84

ป่วยมาก M ถึง ($M + 1SD$) 12.85-16.10

ป่วยมากที่สุด $> M + 1SD$ > 16.10

ส่วนที่ 3 การสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เป็นแบบสัมภาษณ์ การสนับสนุนทางสังคมของ เฮาส์ (House, 1981) แปลภาษาไทย โดย สายนาท พลไชโย (2543) โดยผู้วิจัยดัดแปลงในส่วนของภาษาและสถานการณ์ให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุที่ป่วยเป็น โรคเรื้อรัง โดยประเมินการสนับสนุนการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง การสนับสนุนทางสังคมทั้ง 4 ด้าน รวม 23 ข้อ เป็นข้อคำถามทางบวกทั้งหมด ประกอบด้วย การได้รับการสนับสนุนทางสังคม ด้านอารมณ์ 6 ข้อ การสนับสนุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสาร 8 ข้อ การสนับสนุนด้านทรัพยากร 6 ข้อ การสนับสนุนทางสังคมด้านการประเมินเปรียบเทียบ 3 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) 4 ระดับ คือ มาก ปานกลาง น้อย และไม่มี กำหนดให้แต่ละค่า มีความหมายตามการรับรู้ต่อการได้รับความช่วยเหลือ

เกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

มาก ให้ 3 คะแนน หมายถึง รับรู้ว่าการสนับสนุนทางสังคมมาก

ปานกลาง ให้ 2 คะแนน หมายถึง รับรู้ว่าการสนับสนุนทางสังคมปานกลาง

น้อย ให้ 1 คะแนน หมายถึง รับรู้ว่าการสนับสนุนทางสังคมน้อย

ไม่มี ให้ 0 คะแนน หมายถึง รับรู้ว่าการสนับสนุนทางสังคมเลย

เกณฑ์การประเมิน

คะแนนเฉลี่ย 2.50-3.00 หมายถึง ได้รับการสนับสนุนทางสังคมในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง ได้รับการสนับสนุนทางสังคมในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 0.50-1.49 หมายถึง ได้รับการสนับสนุนทางสังคมในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 0.00-0.49 หมายถึง ไม่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมเลย

ส่วนที่ 4 การดูแลตนเองของผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เป็นข้อคำถามที่ใช้การประเมิน การปฏิบัติการณ์ดูแลตนเองในกิจกรรมที่ผู้สูงอายุกระทำ เป็นข้อคำถามของ โอเร็ม (Orem, 1985) แปลภาษาไทยโดย อัสพร รังสิปราการ (2539) ครอบคลุมเนื้อหา การดูแลสุขภาพตนเองโดยทั่วไป การดูแลสุขภาพตนเองตามระยะพัฒนาการ การดูแลตนเองที่จำเป็นเมื่อมีปัญหาสุขภาพ จำนวนข้อคำถาม 24 ข้อ จากการหาค่าความเที่ยง (Reliability) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค เท่ากับ 0.91 ผู้วิจัยได้นำมาปรับใช้กับผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างโดยปรับเนื้อหาการดูแลสุขภาพตนเอง ในภาวะเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ ประกอบด้วยข้อคำถามด้านบวก

เกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ปฏิบัติเป็นประจำ หมายถึง ข้อความนั้นปฏิบัติเป็นประจำ ให้ 3 คะแนน

ปฏิบัติบางครั้ง หมายถึง ข้อความนั้นปฏิบัติเป็นบางครั้ง ให้ 2 คะแนน

ไม่ปฏิบัติ หมายถึง ข้อความนั้นไม่ปฏิบัติ ให้ 1 คะแนน

เกณฑ์การประเมิน

คะแนนเฉลี่ย 2.50-3.00 หมายถึง ปฏิบัติการดูแลสุขภาพตนเองเป็นประจำ

คะแนนเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง ปฏิบัติการดูแลสุขภาพตนเองเป็นบางครั้ง

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึง ไม่ปฏิบัติการดูแลสุขภาพตนเอง

การหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นเอง และเครื่องมือที่ดัดแปลงมาจากผู้อื่น

1. ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือให้มีความเหมาะสมกับสิ่งที่จะวัด กำหนดขอบเขตและโครงสร้างของเนื้อหาโดยนำทฤษฎีและข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมวางกรอบเนื้อหาที่ต้องการค้นหาคำตอบมาสร้างแบบสอบถาม

2. นำเครื่องมือไปหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านอายุรกรรม อาจารย์พยาบาล หัวหน้ากลุ่มงานพยาบาลชุมชน ตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมเนื้อหาและโครงสร้าง หลังจากผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านพิจารณาแล้ว ผู้วิจัยนำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ทั้งด้านภาษาและความถูกต้องในเนื้อหา

3. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Tryout) กับผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังในตำบลคลองกิ้ว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี จำนวน 30 คน ตรวจสอบความเป็นปรนัย (Objectivity) และความสะดวกในการนำเครื่องมือไปใช้ โดยพิจารณาจากคำตอบและการตอบของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสัมภาษณ์วิเคราะห์ และการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (Cronbach, 1990, pp. 202-204) ของแบบวัดการสนับสนุนทางสังคมและแบบวัดพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์สถิติทางสังคมศาสตร์ได้ค่าความเชื่อมั่นในระดับสูงทั้งสองส่วน (ค่า $\alpha = .93$ และ $.84$ ตามลำดับ)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ตามข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัย ซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูลดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา ถึงสาธารณสุขอำเภอบ้านบึง นายกเทศมนตรีเมืองบ้านบึง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านบึง เพื่อขออนุญาตในการเก็บข้อมูล ภายหลังได้รับอนุมัติแล้ว ผู้วิจัยได้เข้าพบหัวหน้าศูนย์สุขภาพชุมชนตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี เพื่อขอรายชื่อ ผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง โดยชี้แจงรายละเอียดในการทำวิจัย และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัย ยึดหลักสิทธิของกลุ่มตัวอย่าง ตลอดจนการดำเนินวิจัย

2. นำรายชื่อผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง มาจับฉลากเพื่อสุ่มหากกลุ่มตัวอย่าง

3. นัดหมาย วัน และเวลาในการเก็บข้อมูลกับผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่บ้าน หรือ ชมรมผู้สูงอายุเทศบาลเมืองบ้านบึงกรณีนัดหมายกับผู้สูงอายุล่วงหน้าแล้วไม่พบถึงจำนวน 3 ครั้ง จะทำการจับฉลากรายชื่อใหม่ เพื่อเลือกผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังคนใหม่

4. เข้าพบผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่บ้านและในชมรมเทศบาลเมืองบ้านบึง ในช่วงพักกลางวัน หลังเลิกงาน และช่วงเวลาที่ผู้สูงอายุสะดวกแนะนำตัว อธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย ชี้แจงให้ผู้สูงอายุทราบว่าจะได้จากการตอบ ผู้วิจัยจะเก็บความลับและแสดงผลเป็นภาพโดยรวม จะไม่มีผลต่อการดูแลตนเองของผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง หากผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ไม่สบายใจที่จะให้ข้อมูล สามารถยกเลิกการให้ ข้อมูลได้ หลังจากนั้นผู้วิจัยจะขอความร่วมมือในการทำวิจัย

5. เมื่อผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง อนุญาตจึงอธิบายวิธีการตอบแบบสัมภาษณ์ให้ผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังเข้าใจ

6. เข้ารับการสัมภาษณ์และตรวจร่างกาย ตามแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการตรวจร่างกาย โดยผู้วิจัย ซึ่งเป็นพยาบาลที่ได้รับการฝึกตรวจร่างกายเบื้องต้นจากแพทย์ เป็นผู้สัมภาษณ์ และตรวจร่างกาย

7. เมื่อสัมภาษณ์และตรวจร่างกายเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยเก็บข้อมูลตรวจสอบความครบถ้วนของคำตอบ ถ้าพบว่าข้อใดขาดหายไป ผู้วิจัยจะซักถามจากผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังเพิ่มเติมจนครบ โดยเฉลี่ยใช้เวลาในการเก็บข้อมูล ประมาณ 45 นาที ได้ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 316 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลทำโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์สถิติทางสังคมศาสตร์ วิเคราะห์ค่าสถิติต่าง ๆ ดังนี้

1. วิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐาน ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส การศึกษา รายได้ ภาวะสุขภาพ การสนับสนุนทางสังคม การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง โดยการแจกแจง ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. เมื่อทดสอบการกระจายของตัวแปรของภาวะสุขภาพ รายได้ การสนับสนุนทางสังคม ของผู้สูงอายุเพื่อหาความสัมพันธ์กับการดูแลตนเองด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) พบว่าการกระจายไม่เป็นไปตามเงื่อนไขการทดสอบความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน จึงนำมาแบ่งกลุ่มแล้ววิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และการทดสอบค่าทีแบบอิสระ (Independent t-test)

3. ทดสอบที่ระดับนัยสำคัญ . 05